

Vrtinec vetra je dvignil oblak ledenih kristalov z zaledenelega jezera v Zadnjem kraju.

Da ne bo pomote

SIPINE NA CERKNIŠKEM JEZERU

Andrej Gogala

Zaradi sprememb podnebja nam nekateri prerokujejo puščavsko prihodnost Slovenije in to grožnjo ilustrirajo s slikami sipin - prvo podobo, ki si jo ob omembi puščave prikličemo v spomin. Le majhen delež puščavskih predelov na Zemlji je sicer zares prekrit s peskom. V Sahari, največji puščavi v severni Afriki, je s peskom prekritih kakšnih 20% površine. Sipine v Sahari so nastajale tisočletja. Pogoji za njihov nastanek je obilje vode, ki spira kamnite gorske sklade in kristale v obliki peska odlaga v rečnih in jezerskih naplavinah.

Obilje vode v Sahari? Tako je, potrditev je prišla z radarskimi slikami Sahare, posnetimi iz raketoplana Columbia leta 1981. Pri določeni valovni dolžini radarskega signala je postal suhi pesek prozoren in na slikah se je pokazala mreža dolin in rečnih strug, globoko pokopana pod njim. O vlažnejšem podnebjem v Sahari v preteklosti pričajo tudi risbe savanskih živali, vklesane v puščavske skale. Brez podnebnih sprememb torej ne bi bilo sipin v puščavah - najznačilnejših podob sušnih predelov našega planeta.

Voda je preskrbela zaloge peska, a oblike sipin je ustvaril veter. Kadar zapiha, nosi s seboj zrna peska. Kje se pesek odloži, je odvisno od zemeljskega reliefa. Nad kotanjo ali za oviro se veter upočasni in odlaga pesek. Ko nastane večji kup peska, ga lahko prevladujoči vetrovi oblikujejo v potujočo sipino. S protivetrne strani odpihujejo zrna peska in jih odlagajo na zavetrni strani. Značilna oblika sipine je srpasta, z dvema rogljema, obrnjenima v smeri vetra. Več peska se očitno odloži ob robu peščenega kupa in ne za njegovim vrhom. Morda zato, ker se nekaj vetra pred kupom usmeri v stran, le del pa navzgor proti vrhu sipine. Za srpasto oblikovane sipine se je uveljavilo ime barhan, ki je turkmenskega izvora. Sipine se lahko združujejo v povezane valovi-

te grebene ali tvorijo različne druge oblike, odvisno od smeri vetrov.

Tudi če imajo prav tisti, ki napovedujejo sušnejšo prihodnost naše dežele, večjih sipin pri nas ni pričakovati. Nimamo namreč večjih naplavin peska v jezerih in rekah. Pri nas se odlaga predvsem prod, drobnejši pesek pa reke odnesejo dalje proti morju. Toda sipine, čeprav miniaturne in kratkotrajne, je mogoče opazovati tudi pri nas. Vsaj bilo je možno, dokler smo še imeli prave, mrzle zime z zmrzaljo. Januarja leta 2003 in 2004 sem jih fotografiral na Cerknškem jezeru. Na zaledeneli površini jezera se po sneženju nabere sneg. Snežinke se čez dan na soncu talijo in čez noč znova zmrzujejo. Tako dobivajo kroglasto obliko. Ko zapiha veter, ledena zrna nosi s seboj, tako kot nosi zrna peska po puščavi. Odlaga jih lahko v plasteh, pogosto pa oblikuje prave majcene barhane in njihove povezane verige, ki ležijo prečno na smer vetra.

Vir

Tack, Francis; Robin, Paul; 2002: Dunes.- Vilo publishing, Paris, 284 str.

Dr. Andrej Gogala, univ. dipl. biolog - Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana

Zgoraj: Plastnice nazorno prikazujejo plasti zaporedoma odloženega snega.

Levo: Veter je izoblikoval majcne barhane, povezane v verigo, ki poteka prečno na smer vetra. V roglijih srpastih sipin lahko opazimo odložene ledene drobce. Najdebelejše plasti so odložene tam, kjer se stikata roglja sosednjih barhanov. Puščica prikazuje smer vetra.

Spodaj: Na zaledeneli površini vode se počasi topijo ostanki barhanom podobnih ledenih sipin. Podobne strukture nastajajo po sneženju tudi na prepišnih vrhovih kraških gora.

Vse fotografije: dr. Andrej Gogala

